

ביחד ובנפרד

וירג'יניה וולף

א ב' דלווי הציגה אותם זה לזה באמרה: את תחבבי אותו. השיחה החלה דקות מספר לפני שנאמר משהו, מפני ששניהם, מר סרל והעלמה אנינג הסתכלו בשמיים ובמחשבת שניהם, אם כי בדרך שונה, המשיכו השמיים להביע משמעות, עד כי נוכחות מר סרל בקרבתה נעשתה כה מורגשת, והעלמה אנינג לא יכלה עוד לראות את השמיים כמות שהם, אלא שמיים הנתמכים על-ידי גוף גבוה, עיניים שחורות, שיער אפור, ידיים שלובות, מלנכוליה נוקשה (אולם נאמר לה — מלנכוליה מזוייפת) וכן על-ידי פניו של רודריק סרל; ובידעה עד מה טפשי הדבר, הרגישה הכרח לומר:

"איזה לילה יפה!"

טפשי! אידיטי! וטפשי! אולם האם אין אדם יכול להיות מטופש בגיל ארבעים בנוכחות השמיים ההופכים את החכם ביותר למפגר — פקעת של קש בלבד — היא ומר סרל — חלקיקים, כתמים העומדים בחלונה של גברת דלווי וחייהם הנראים לאור הירח מתמשכים כחיי חרק ואף לא חשובים יותר.

"כן", אמרה העלמה אנינג בלטה את הכרית על הספה. הוא החייש לידה. האם הוא "מלנכולי מזוייף" כמו שאומרים? השמיים, שדומה כאילו הפכו הכל ריקני מעט, את דבריהם ומעשיהם — עד כי היא שוב אמרה דבר נדוש: "היתה פעם עלמה סרל, שגרה בקנטרברי, כשהייתי שם ילדה".

בחשבו על השמיים, הופיעו כל מצבות אבותיו, כהרף עין, לפני מר סרל, באור רומנטי כחול, ועיניו מתרחבות משחיי רות; הוא אמר: "כן. אנחנו לפי מוצאנו משפחה נורמנית, שבאה עם הכובש. היה אחד, ריצ'רד סרל הקבור בכנסייה. הוא היה אביר מיסדר הבירית".

העלמה אנינג הרגישה שפגעה, במקרה, באדם האמיתי שעל יסודותיו נבנה האדם המזוייף. בהשפעת הירח (הירח סימל בעיניה את האדם, והיא יכלה לראות זאת מבעד לוויילון בטבלה עצמה באור הירח) מסוגלת היתה לומר כל דבר, והחליטה לגלות את האדם האמיתי אשר נקבר מתחת למזוייף באמרה לעצמה: "קדימה, סטגלי, קדימה" — זו היתה בשבילה סיסמה, תמריץ סודי, שוט, כשם שעושים אנשים בגיל העמידה עושים כדי לגרש חטא עיקש, זו היתה שחזנותה העלובה, או יותר נכון — עצלותה, שכן לא כל כך אומץ נעדר ממנה כשם שחסרה לה אנרגיה, ובמיוחד בדברה עם גברים, שהפחידה, ולעיתים קרובות התרוקנה שיחותיה לדברים נדושים, משעממים, היו לה מעט ידידים גברים — מעט ידידים קרובים בכלל, חשבה, אולם אחרי הכל, האם רצתה בהם? לא. לעלמה היו שייכים שרה, ארתור, הקוטג', הכלב וכמובן "זה", חשבה, טובלת עצמה אפילו כשישבה על הספה, ליד מר סרל, "זה" במשמעות של זכרונות ימים עברו שאספה, ניסים אשר לא יכלה להאמין שקרו גם לאחרים (משום שהיו שייכים רק לה: ארתור, שרה, הקוטג' והכלב); אולם היא טבלה עצמה שוב במעמקי רכושיה המשיביע רצון, בהרגשה ש"זה" והירח (זו היתה מממש מוסיקה, הירח) היא יכולה להרשות לעצמה לעזוב גבר זה ואת גאווה בקברי הסרלים. לא! זו הסכנה — אסור לה לשקוע בקהות — לא בגילה. "קדימה, סטגלי, קדימה" אמרה לעצמה ושאלה שוב:

"האם אתה מכיר את קנטרברי בעצמך?"

האם הוא מכיר את קנטרברי! מר סרל חיין בחשבו כמה אבסורדית שאלה זו — מה מעט ידעה, אותה אישה קטנה ויפה, המנגנת באיזה כלי ונראתה אינטליגנטית, ויש לה עיניים טובות והיא עונדת ענק יפה — מה ידעה על משמעותו. להישאל אם הוא מכיר את קנטרברי, כשכל שנוי תיו הטובות ביותר, כל זכרונותיו, דברים שמעולם לא יכול לספר לאיש, אולם ניסה להעלות על הכתב — אה, ניסה לכתוב (הוא נאנח) הכל התרכזו בקנטרברי; זה גרם לו לחצוק.

אנחתו, צחוקו, המלנכוליה וחוש ההומור שלו, חיבבו אותו על אנשים והוא ידע זאת, אך גם בהיותו אהוב לא התפטר עם האכזבה, וגם אם סג את חייבת בני האדם (היה מחזור אחרי גברות סימפטיות) תמיד היתה מהולה במרירות, שכן אף פעם לא עשה עשירית ממה שהיה מסוגל לעשות ושחלם לעשות כשהיה ילד בקנטרברי. במחיצת זרים הרגיש בהתחדשות התקווה, מפני שהם לא יכלו לומר לו שלא ביצע את מה שהבטיח, והכניעה לקסמו היתה נותנת לו דחיפה להתחלה מחדש — ובגיל חמישים! היא נגעה בקפיץ; שדות ופרחים ובנינים אפורים נטפו לתוך מחשבתו ויצרו טיפות מוכספות על קירות מחשבתו הדקים, האפילים, והמשיכו לנטוף, בדימוי זה פתחו רבים משיריו. הוא הרגיש צורך להשתמש בדימויים, כשישב ליד אותה אשה שקטה.

מנטליות, בהזמנה. העלמה אנינג חשה, בשאלות עדינות, מה שעשה אותו מעניין בעיני הרבה אנשים, והיתה זו הקלילות היוצאת מן הכלל והעירנות לשיחה מצדו שהיתה "כן, אני מכיר את קנטרברי" השיב בהזכרו בעבר, בסנטי בעוכריו, כך חשב לעיתים קרובות כשלקח את הכפתורים ושם את המפתחות והמטבעות על שולחן ההלבשה לאחר אחת מן המסיבות הללו (והוא היה יוצא לפעמים כמעט כל ערב בעונה) וברדתו לארוחת בוקר, היה משתנה לגמרי, זועף, רוטן בזמן הארוחה לאשתו, שהיתה נכה ומעולם לא יצאה; אולם היו לה ידידים שביקרו אצלה לעיתים, ובמיוחד גשים שהתעניינו בפילוסופיה הודית, בדרכי ריפוי שונות וברופאים שונים, שרודריק סרל ביטל אותן בהערה עוקצנית מחוכמת מדי בשביל אשתו, מכדי שתהא מסוגלת להגיב אלא בטענה כלשהי ובדמעה אחת או שתיים — הוא נכשל לעיתים קרובות, חשב, משום שלא יכול לנתק עצמו לחלוטין מן החברה, ומחברת גשים, שהיתה כה נחוצה לו, ולכתוב. הוא שיקע עצמו יותר מדי בעומק החיים — וכאן היה משכל את ברכיו (כל תנועותיו היו לא-רגילות ושונות) אולם לא האשים את עצמו, הוא האשים את עושר נפשו, אשר הישוה לעיתים לזו של המשורר וורדסוורת ומפני שהעניק כל-כך הרבה לבני אדם, הרגיש, שהענינו את ראשו על ידיו, שהם יעזרו לו בבוא העת, וזו היתה פתיחה מרטטת, מלהיבה, מרגשת והדימויים שפעו במחשבתו.

"היא כמו עץ פרי — כמו הדובדבן הפורה" אמר בהביטו באשה הצעירה בעלת השיער הלבן, היפה. זה היה דימוי נאה, חשבה רות אנינג. — יפה למדי, אולם לא היתה בטוחה שהיא אוהבת את האדם המלנכולי הזה ואת תנועותיו. מזור, חשבה, כמה רגשות אדם ניתנים להשפעה. היא לא חיבבה אותו, למרות שחיבבה מאוד את הדימוי שלו — אשה לעץ דובדבן. נימי נפשה צפות בכיוון זה ופעם בכיוון אחר, כשהפוכותיהם של מחושי כלנית הים, עיתים מרעידה ועיתים דוחה, נפשה יצאה למרחקים, צוננת ומובדלת למעלה באוויר, קיבלה הודעה שתסתכם בבוא העת, כשאנשים ידברו על רודריק סרל (והוא היה אישיות!) היא תוכל לומר בביטחה: "אני מחבבת אותו" או "איני מחבבת אותו"; ודעתה תעוצב לעולמים. מחשבה מוזרה; מחשבה רצינית; שופכת אור ירוק על מרכיבי הדעות האנושיות.

"משונה שאת מכירה את קנטרברי" אמר מר סרל. "זה תמיד בבחינת ה'לם' המשיך (האשה כסופת השיער חלפה על פניו) "כשאדם פוגש מישהו (הם אף פעם לא נפגשו קודם) "במקרה, כשם שזה קרה, זה האיש הפורט ללא כוונה על הנימים החשובות ביותר לאדם, מפני שאני מגיח שקנטרברי לא היתה בעיניך אלא עיר יפה ועתיקה בלבד. כן, שהית שם קיץ אחד עם דודתך (זה היה כל מה שעמדה רות אנינג לספר לו על ביקורה בקנטרברי) ראית את המראה ועזבת. ואף פעם לא חשבת על כך יותר".

נגיח לו לחשוב כך; היא לא חיבבה אותו ורצתה שיעזוב אותה עם דעה אבסורדית, מפני שבאמת, היו שלושת החדרים שים שבילתה בקנטרברי נפלאים, היא זכרה פרטי פרטים, אף שהיה זה רק ביקור מקרי בלכתה לראות את העלמה שרלווטה סרל, מכרה של דודתה. אפילו עכשו יכלה לחזור על כל מלה של העלמה סרל, בדברה על הרעם: "תמיד כשאני מתעוררת בלילה ושומעת רעם, אני חושבת שמישהו נרצח". והיא יכלה לראות את השטיח הקשה, השעיר, בדוגמת אבני חן, והעיניים המבריקות, החומות, הדומעות של האשה המבוגרת המחזיקה את כוס התה שלה ריקה בדברה על הרעם. תמיד ראתה את קנטרברי; כולה עננה מבשרת רעמים באפור-כחלחל של פריחת תפוח ושורות ארוכות של בנינים אפורים.

הרעם העיר אותה מחולשת האדישות של גיל העמידה; "קדימה, סטגלי, קדימה" אמרה לעצמה; כלומר, גבר זה לא יתחמק ממני בגלל הנחה מוטעית זו; אספר לו את האמת.

"אני אהבתי את קנטרברי" היא אמרה.

הוא נדלק מיד. זו היתה מתנתו, אשמתו, גורלו.

"אהבת אותה?" חזר. "אני יכול לראות זאת".

מחוישה שלחו את ההודעה, שרודריק אדם נחמד.

עיניהם נפגשו, כמעט התנגשו, מפני שכל אחד אחר הרגיש שמאחורי העיניים קיימת הישות הבודדה, היושבת בחשיכה בשעה שהאחר, הרדוד, עושה את כל הנפתולים והנענועים כדי להמשיך בהצגה, ולפתע עמד זקוף; השליך את מעילו; התייצב בפני חברו. זה היה מפחיד, מבעית, שניהם היו מבוגרים ונגררו לתוך התלקקות הלוהטת, וכך יכול היה רודריק סרל ללכת אפילו לתריסר מסיבות מבלי להרגיש משהו מיוחד, או רק חרטות סנטימנטליות ותשוקה לדימויים יפים — כמו זה של הדובדבן הפורח — וכל הזמן קפאה בתוכו הרגשת התנשאות על סביבתו, הרגשה של מקור שאיש אינו יכול להגיע אליו, והיא שלחה אותו חזרה לביתו, לא מרוצה מהחיים, מעצמו, מפהק, ריקני והפכפך. אולם עכשיו, לפתע, כמו ברק בערפל (אולם דימוי זה נוצר כולו ברק והתקבל במעורפל) כעת זה קרה; והאקסוזה הישנה של החיים; ההתקפה שאין להתגבר עליה; מפני שהיה זה בלתי-נעים לשמוח ולחדש נעורים ולמלא את העורקים והעצבים בנימי קרח ואש בעת ובעונה אחת; זה היה נורא. "קנטרברי לפני עשרים שנה" אמרה העלמה אנינג, כמו אדם המטיל צלע לאור חזק, או המכסה אפרסק לזהת בעלה ירוק, מפני שהוא יותר מדי חזק, בשל מדי, מלא מדי.

לפעמים רצתה להיות נשואה. לפעמים נראו לה הקרירות השלווה של גיל העמידה עם אמצעי ההגנה האוטומטיים של הנפש והגוף מפני מכות, בהשוואה לרעם ופריחת התפוח האפורה של קנטרברי — חסרי ערך. היא יכלה לדמיין משהו שונה, דומה יותר לברק, יותר אינטנסיבי. היא יכלה לדמיין

יעקב בסר

שוב הפנים

ושוב הפנים בכפות הידים
סוגרות כמו על גוף צפור רוטם ונתם

כמו חשך בעץ
הולך ומתפשט האסון

והדממה החודרת
תביא קולות סמויים מחדר המדרגות

והיא זו שתחדר בסופו של דבר
לנצח הפוכים שבחלון

בית העשן

הבית חוזר ונשרף
אפילו בחלומותיה.
ובהנתק האש מהעשן
אתה נשאר. נשען על אוד ישן
כתמיד
הענן נושא
מה שחשבת שיהיו חייך.

ריח החריכה
לא נותר רק במקום בו היתה השרפה.

בית העשן
לא בית בו גרתי, בגרתי ואיננו.
לא יחלף. הימים
עושים אותו
קונכית
עגולים עגולים קשים
מקוננת אכן העלבוני בעצמותיה.
ולבסוף מכלה את הבשר הרך.

סנסאציה פיזית. היא יכלה לדמיין — וחזק למדי, מפני שאף פעם לא ראתה אותו קודם לכן, חושיה, המחושים שלה אשר רעדו ודחו, לא שלחו עתה כל הודעה, עכשו כדי אילמים, כאילו היא ומר סרל מכירים איש את רעהו עד כדי כך שהם מאוחדים ועליהם רק לשוט יחד עם הזרם זה בצד זה,

מכל הדברים אין דבר מוזר כמו הקשר האנושי, מפני שיש בו שינויים, דברים יוצאים מן הכלל, בלתי הגיוניים, חוסר-חיבתה נהפך עכשו להתלהבות חזקה של אהבה, אולם המלה "אהבה", שעלתה בדעתה, נדחתה בחשבה מה דלים ההגיון המעורפל ואוצר-המלים לעומת כל אותם מושגים מפליאים של שינויי כאב ועונג. איך אפשר לכנות זאת בשם? זו היתה הרגשתה, הנסיגה של האהבה האנושית, היעלמו של סרל והצורך המידי שלהם לכסות את מה שמבדד ומשפיל את הטבע האנושי, מה שכל אחד מנסה לקבור — הנסיגה והפגיעה באמון האנושי, בחיפושיה אחרי דרך אלגנטית לקבורה המקובלת אמרה:

"בוזא, כל מה שיעשו, הם אינם יכולים לקלקל את קנטרברי".

הוא חייד; הוא קיבל זאת; הוא שיכל את ברכיו. היא גמרה את חלקה; הוא את שלו. כך הגיעו דברים לקיצם. על שניהם ירדה מיד הריקנות המשתקת של הרגש, כשדבר אינו ממלא את מוחך, שקירותיו כמו לוח חלק; כשהריקנות כמעט כואבת והעיניים מתאבנות ונצמדות לנקודה מסויימת — לדוגמא, כלי — ברייקנות איזומה, מפני שאין בזה כל רעיון, לא תחושה ולא התרשמות מסוג כלשהו היכולה לשנות זאת, לקשט, מפני שמקורות הרגש חתומים והמחשבה קפואה — וכן הגוף; חזק כמו פסל, עד שאיש לא זו ולא דיבר — לא מר סרל ולא מרת אנינג, והם חשו כעין כישוף משחרר, ששטף את עורקיהם בזרם של חיים, ברגע שהיא מירה קורטרייט, טפחה למר סרל בערמומיות על כתפו ואמרה:

"ראיתי אותך במיסטרזינגר והתעלמת ממני; נבל", אמרה העלמה קורטרייט; אינך ראוי שאדבר עמך לעולם."

וכך יכלו להיפרד ●

מאנגלית: דניאלה לוריא